



ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД  
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА  
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА  
ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

Нови Сад, Булевар Михајла Пупина 25  
Тел: 021/425 836; 425 854  
e-mail: [office@pzs.gov.rs](mailto:office@pzs.gov.rs)  
[www.pzs.gov.rs](http://www.pzs.gov.rs)

## **АНАЛИЗА РОДНЕ ОСЕТЉИВОСТИ УСЛУГЕ ДОМСКОГ СМЕШТАЈА ЗА ОДРАСЛЕ И СТАРИЈЕ У АПВ**

„Родна равноправност је концепт који значи да сва људска бића имају слободу да развијају личне способности и праве изборе без ограничења наметнутих строгим родним улогама; да се различито понашање, жеље и потребе жена и мушкараца у једнакој мери узимају у обзир, вреднују и подржавају.“

**НОВИ САД, децембар 2019. ГОДИНЕ**

## 1.0. УВОД

Покрајински завод за социјалну заштиту једна је од институција која на покрајинском нивоу, у оквиру свог мандата и деловања, утиче на то да се институције система социјалне заштите у већој мери сензибилишу за питања родне равноправности, да креирају родно осетљиве интерне политике и механизме који ће допринети да пружање услуга социјалне заштите буде не само родно сензитивно, него осетљиво на различитости у сваком погледу: старости, националне припадности, социјалног порекла, сексуалне оријентације, вероисповести итд.

Својим годишњим програмом рада за 2019. годину Завод је по први пут планирао израду анализе која ће обухватити питање родне осетљивости у установама за смештај одраслих и старијих на територији АП Војводине. На овај начин, Завод испуњава свој циљ родно одговорног планирања а са друге стране, давањем препорука на основу анализе, даће допринос унапређењу квалитета услуге домског смештаја са аспекта родне осетљивости у обухваћеним установама.

Анализом је обухваћено **22 установе за смештај одраслих и старијих** на територији АП Војводине:

- Према Уредби о мрежи установа социјалне заштите („Сл. гласник РС„ бр.16/2012 и 12/2013), чији је оснивач АП војводина ради **16 установа које пружају услугу домског смештаја одраслим и старим особама** који услед ограничених способности имају тешкоће да живе самостално без целодневне подршке неге и надзора а чије се потребе тренутно не могу задовољити у породичном окружењу или кроз услуге у заједници. У питању су следеће установе: *Дом за старе и пензионере Апатин, Дом за старе и пензионере Кула, Дом за старе и пензионере Мол, ЦСР са домским одељењем и дневним центром за смештај старих и пензионера Нови Кнежевац, Геронтолошки центар Бачка Паланка, Геронтолошки центар Бечеј, Геронтолошки центар Врбас, Геронтолошки центар Вршац, Геронтолошки центар Зрењанин, Геронтолошки центар Кањижа, Геронтолошки центар Кикинда, Геронтолошки центар Нови Сад, Геронтолошки центар Панчево, Геронтолошки центар Рума, Геронтолошки центар Сомбор, Геронтолошки центар Суботица.*
- Према Уредби о мрежи установа социјалне заштите („Сл.гласник РС„ бр.16/2012 и 12/2013) чији је оснивач АП Војводина услугу домског смештаја одраслим и старим особама са менталним, интелектуалним и сензорним сметњама пружа **6 установа**. Установе које пружају ову услугу су: *Дом за смештај душевно оболелих лица „Василије Острошки“, Нови Бечеј; Дом за душевно оболела лица „1. октобар“, Стари Лец, Пландиште; Дом за душевно оболела лица „Чуруг“, Чуруг, Жабал; Дом за лица ометена у менталном развоју „Otthon „ Стара Моравица, Бачка Топола; Дом за лица ометена у менталном развоју „Срце у Јабуци“ Јабука, Панчево; Дом слепих „Збрињавање“, Панчево.*

## **2.0. НОРМАТИВНИ ОКВИР ОД ЗНАЧАЈА ЗА АНАЛИЗУ РОДНЕ ОСЕТЉИВОСТИ УСЛУГЕ ДОМСКОГ СМЕШТАЈА**

Нормативни и стратешки оквир који је значајан за анализу родне осетљивости чине национални и међународни документи.

Устав Републике Србије јемчи људска права утврђена потврђеним међународним уговорима, општеприхваћеним правилима међународног права и законима, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права (члан 18. став 1). Члан 19. Устава Републике Србије наводи да је сврха уставних јемстава „очување људског достојанства и остварење пуне слободе и једнакости сваког појединца“. Чланом 15. установљава политику једнаких могућности као обавезу државе и јемчи равноправност жена и мушкараца.

Кључни закони у овој области су Закон о забрани дискриминације („Службени гласник РС“, број 22/09) и Закон о равноправности полова („Службени гласник РС“, број 104/09).

АП Војводина је 2004. године је донела Одлуку о равноправности полова (Сл. лист АП Војводине", бр. 14/2004 и 18/2009). Овом Одлуком у АП Војводини уређује се остваривање равноправности жена и мушкараца, доношење прописа и предузимање посебних мера за спречавање непосредне и посредне дискриминације засноване на полу и стварање једнаких могућности остваривања права припадника оба пола у органима покрајине, институцијама чији је оснивач покрајина и јавним службама и предузећима у којима покрајина има право коришћења средстава. Покрајински органи дужни су да поштују и обезбеде равноправност жена и мушкараца. Поред Одлуке у АП Војводини је донет и Закључак Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме и пројекте и активности покрајинских органа управе (2009. године).

Заштита жена од дискриминације и поштовање родне равноправности представљају основ остваривања људских права утврђен бројним међународним документима која је Република Србија потврдила. Процес укључивања наше земље у европске интеграције захтева да се у остваривању и заштити основних људских права поштују највиши међународни стандарди који проистичу из тих докумената.

## **3.0. ЗАШТО РОДНА АНАЛИЗА?**

У претходном периоду Република Србија је направила значајан помак у правном и институционалном оквиру за заштиту и унапређење родне равноправности. У пракси, међутим, жене и мушкарци још увек немају равноправан положај у различитим сферама живота. Да би родна равноправност била прихваћена као истинска друштвена вредност неопходни су даљи институционални напори.

Увођење родне перспективе практично значи да се, приликом планирања, имплементације и праћења резултата јавних политика води рачуна о различитим потребама жена и мушкараца, младих и старих особа, сеоског и градског становништва, образованих и особа без формалних квалификација, оних који имају редовне приходе и оних који немају, самохраних родитеља, припадника/ца мањинских група и других подгрупа жена и мушкараца, девојчица и дечака који живе у циљаној заједници и на чије ће животе одређена политика имати директног или индиректног утицаја.

Када разматрамо услугу домског смештаја, која је била предмет ове анализе, претходно наведено имплицира да је у пракси реализације ове услуге, неопходно увек водити рачуна о родној осетљивости и то у свим фазама њене реализације – у планирању, пружању услуге и евалуацији на нивоу услуге. Питање родне осетљивости треба да буде заступљено и у свим аспектима пружања услуге: у стручном раду, креирању интерних процедура и правила установе, осмишљавању садржаја рада са корисницима, континуираном професионалном усавршавању ангажованог особља у областима родне једнакости, забране дискриминације итд.

Сврха увођења родне перспективе јесте да се на адекватан начин одговори на потребе различитих група корисника на смештају и да се кроз интерне политике примени принцип родне осетљивости приликом пружања услуге.

Увођење родне перспективе и родне осетљивости услуге је један од механизма унапређења квалитета услуге и квалитета живота корисника на смештају. Услуге које се креирају као једнаке за све и које нису усмерене на индивидуалне потребе свих корисника, нису у довољној мери одговор на потребе и интересовања корисника различитог пола, старости и интересовања. Родна анализа нам омогућава да осигурамо да жене и мушкарци имају једнак приступ ресурсима, да равноправно о њима одлучују, као и да имају једнаке добити од употребе тих ресурса.

У овој анализи посматране су разлике међу групама корисника на смештају и њихова веза са интерним процедурама и правилима у установама и садржајем услуга. Сврха оваквог посматрања јесте да се на адекватан начин одговори на потребе различитих група и да се кроз пружање услуге смањи евентуална родна неједнакост и услуге учине осетљивим на различитости.

#### **4.0. МЕТОДОЛОГИЈА**

Циљ ове анализе био је да се утврди актуелно стање у погледу родне осетљивости услуге домског смештаја у установама за смештај одраслих и старијих на територији АП Војводине у јавном сектору и дају препоруке за унапређење квалитета услуге у примени принципа родне осетљивости.

Појединачни циљеви анализе односили су се на утврђивање стања у примени принципа родне осетљивости услуге домског смештаја у следећим аспектима:

- Структура корисника на смештају у установи
- Структура ангажованог особља у установи
- Обученост ангажованог особља за питања родне равноправности, дискриминације, репродуктивног здравља и сл.,
- Искоришћеност смештајних капацитета установа са аспекта родне осетљивости,
- Интегрисаност питања родне осетљивости у области партиципације корисника у раду установе,
- Интегрисаност питања родне осетљивости у креирању садржаја рада са корисницима у установи,
- Интерне политике и механизми који се примењују у установи (процедуре, правила и сл.) који интегришу питање родне осетљивости,
- Разумевање значаја питања родне осетљивости и везе се унапређењем квалитета услуге и живота корисника на смештају.

Анализа је урађена на основу података који су прикупљени наменски креираним упитником и на основу података расположивих у годишњим извештајима о раду установа. Све установе обухваћене упитником одговориле су у дефинисаном року.

## **5.0. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ О РОДНОЈ ОСЕТЉИВОСТИ УСЛУГЕ ДОМСКОГ СМЕШТАЈА ЗА ОДРАСЛЕ И СТАРИЈЕ У АП ВОЈВОДИНЕ**

### **5.1 Структура корисника на смештају**

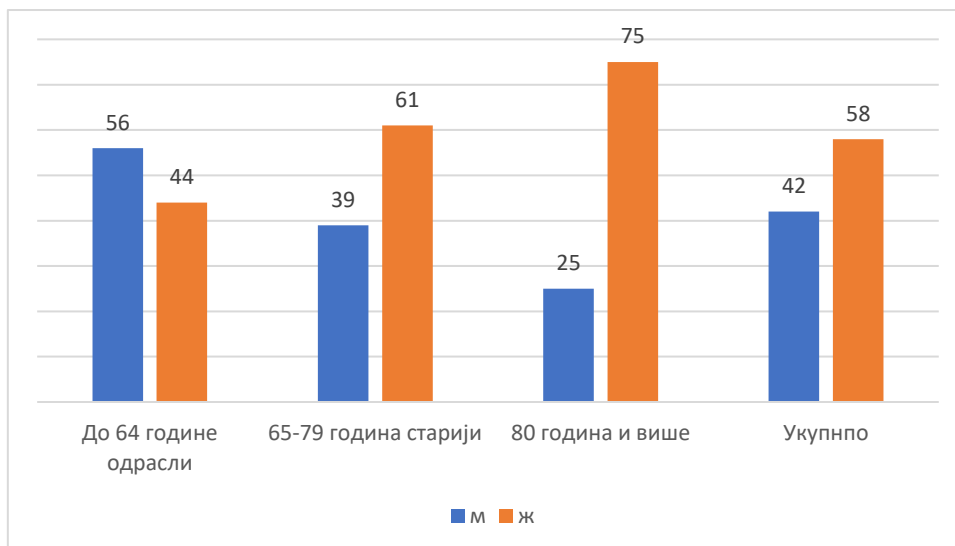
У овој анализи коришћени су подаци о корисницима услуге домског смештаја у обухваћеним установама који су разврстано по полу и старосним групама доступни у годишњим извештајима о раду ових установа, као и подаци који су прикупљени кроз циљано креирани упитник. Приказана је структура корисника на смештају са акцентом на уоченим разликама у родној структури.

#### **5.1.1 Структура корисника на смештају по полу**

Специфичност установа за смештај одраслих и старијих је већа процентуална заступљеност корисника женског у односу на кориснике мушког пола. Ова разлика је нарочито заступљена у геронтолошким центрима и домовима за старе, а нешто мање у установама за смештај лица са интелектуалним, менталним и сензорним сметњама. Уочава се разлика полне структуре корисника на смештају у односу на структуру опште популације - према подацима Републичког завода за статистику – Сектор статистике за АП Војводину, попис становништва из 2011. године показао је да на територији АП Војводине живи укупно 1.931.809 становника/ца, од чега су 51,36% жене, док су 48,64% мушкарци.

У структури укупног броја корисника на смештају у свим установама за смештај одраслих и старијих у АП Војводини на дан 31.10.2019. године, већи је удео жена у односу на мушкарце. Односно, **од укупно 5.825 корисника на смештају 58% чиниле су жене а 42% мушкарци.** Ако посматрамо структуре по узрасним групацијама, очигледан је и значајан пораст удела жена са старијим узрасним групацијама. Па је тако у узрасној групацији одраслих (до 65 година) веће учешће мушкараца (56% у односу на 44% жена), док у групацији најстаријих преко 80 година, корисници домова су већим делом женског пола (75% у односу на 25% мушкараца).

У графичком приказу који следи може се видети ова структура:



Узрастна и полна структура корисника у установама за смештај одраслих и старијих у АП Војводини, у % 31.10.2019.

На крају 2018. године на смештају у геронтолошким центрима и домовима за старе је било укупно 3.540 корисника и корисница, од тога 62,9% жене и 37% мушкарци.

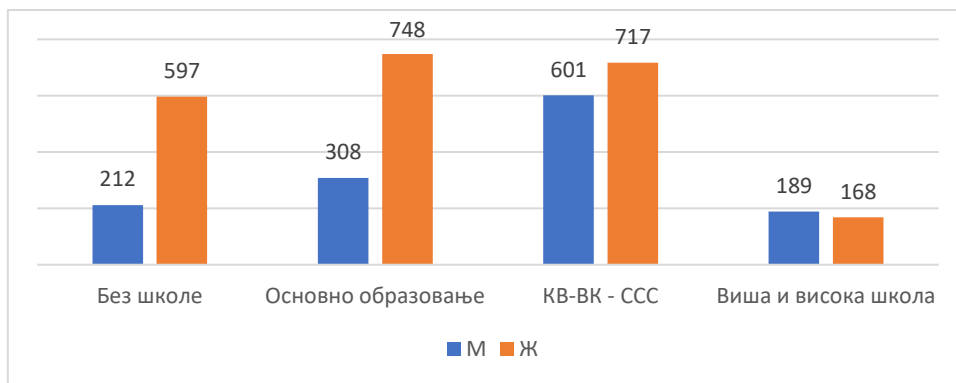
У установама за смештај лица са интелектуалним, менталним и сензорним сметњама на крају 2018. године на смештају је било 1.786 корисника и корисница, 52,2% жена и 47,7% мушкараца.

### 5.1.1. Образовна структура корисника

У општој популацији старијих од 15 година, према подацима из пописа становништва, број жена без школске спреме је више од три пута већи од броја мушкараца, а жене са непотпуном основном школом су два пута бројније у односу на мушкарце<sup>1</sup>. Ови статистички подаци говоре о неједнаком положају жена у сфери образовања.

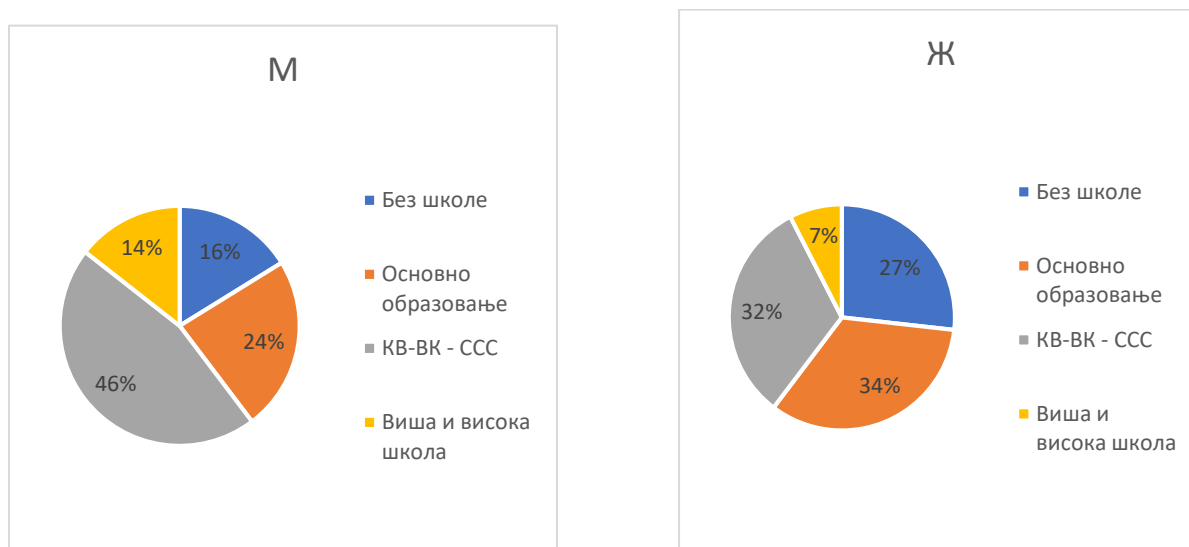
У образовној структури корисника смештаја у геронтолошким центрима и домовима за старе се уочава да је у групацији корисника без основне школе три пута већи број корисница него корисника, а како расте степен образовања тако се смањује удео корисница, да би у групацији корисника са високом стручном спремом однос мушкараца и жена био изједначен и заправо био нешто више у корист мушкараца: 47% жена и 53% мушкараца.

<sup>1</sup> Становници/це АП Војводине старији од 15 година према подацима из пописа имају у највећем броју (50,91%) завршено средње образовање (54,03 % мушкарци и 45,97 % жене); затим следи основно образовање које има 21,75 % становника/ца (45,43% мушкарци и 54,57% жене), док завршено високо образовање има 9,18% становника/ица (45,96% мушкарци и 54,04% жене). Попис је показао да у категорију са непотпуном основном школом спада 10,68% становника/ца АП Војводине (33,56% мушкарци и 66,44% жене), док у категорији без школске спреме има 2,33% становника/ца (76,45% жене и 23,55% мушкарци).



Корисници домског смештаја у геронтолошким центрима и домовима за старе према образовном статусу и полу, на дан 31.12.2018. године

Образовна структура корисника и корисница на смештају показује да је међу корисницима највише оних са КВ - ВК - ССС спремом, док је међу корисницама доминантна група са основним образовањем, а затим са КВ - ВК - ССС спремом. Са аспекта праксе важно је приметити дупло већи удео корисника са високом стручном спремом међу мушкарцима у односу на жене кориснице смештаја.



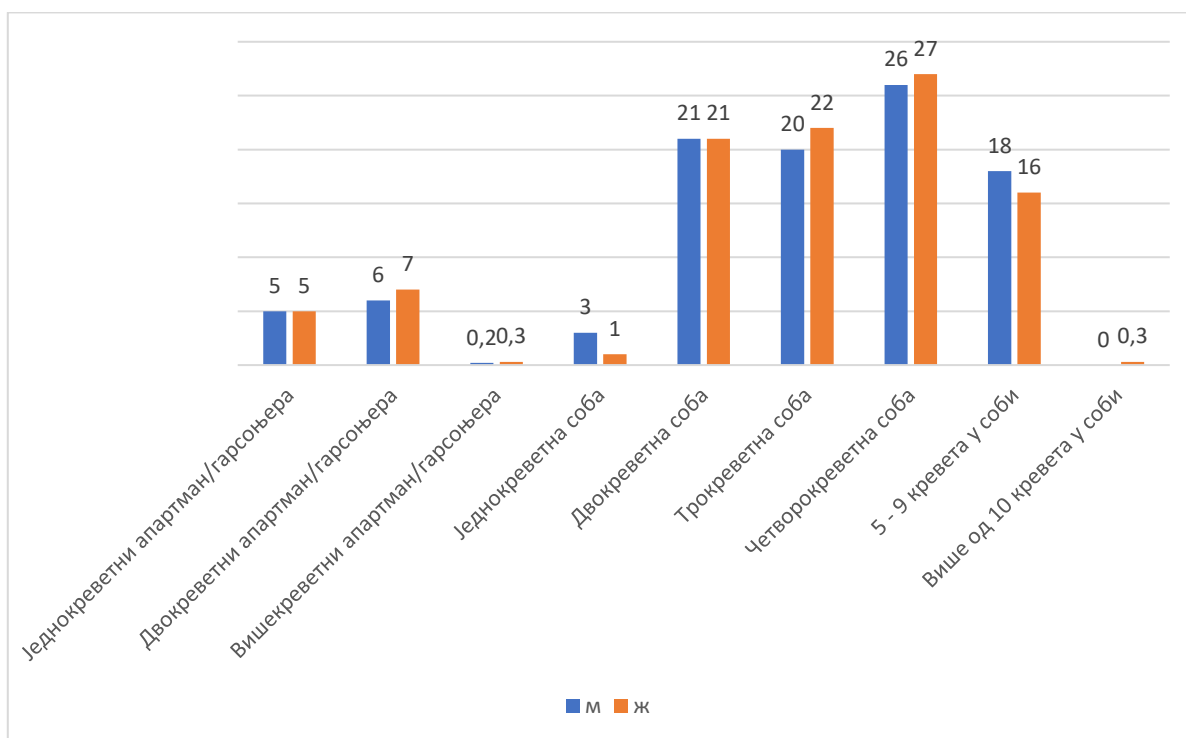
Образовна структура корисника и корисница на смештају у геронтолошким центрима и домовима за старе, на дан 31.12.2018.

Јасно је да статистика опше популације указује на неповољан положај жена у нашем друштву у сфери образовања што се одражава и на образовну структуру корисника на смештају. Оно што је значајно са аспекта практичног рада и планирања родно сензитивне услуге домског смештаја, јесте да је потребно креирати садржаје за кориснике уз осетљивост на ове карактеристике полне и образовне структуре.

## 5.2. Структура корисника у погледу смештаја

У геронтолошким центрима и домовима за старе структура смештајних капацитета је таква, да је највећи број места у категоријама смештаја двокреветних, трокреветних и четворокреветних соба (од 24 до 26% од укупно места), док је у установама за смештај особа са инвалидитетом структура смештајних капацитета другачија – 77% места је у категоријама четворокреветних соба и соба са 5 до 9 лежајева. Како диктирају смештајни капацитети, око 70% свих корисника на смештају у оба типа установа је смештено у овим категоријама смештаја.

За потребе ове анализе утврдили смо да ли има неких разлика међу корисницима мушког и женског пола према врсти смештајних капацитета. Нема разлике када су у питању смештајни капацитети вишег стандарда (апартмани). Неке се разлике уочавају у категоријама смештаја једнокреветне собе и вишекреветне собе са 5-9 лежајева. Мушкарци су нешто чешће корисници једнокреветних соба него жене (3% мушкараца у односу на 1% жена), али и вишекреветних соба (од укупног броја мушких корисника 18% је у овој категорији смештаја а 16% жена је у овој категорији смештаја). Оваква дистрибуција је добијена јер у домовима за смештај особа са инвалидитетом доминира категорија смештаја вишекреветних соба. Можемо да поставимо питање, да ли на основу ових података можемо говорити о неповољнијем положају мушких корисника имајући у погледу квалитет смештаја?



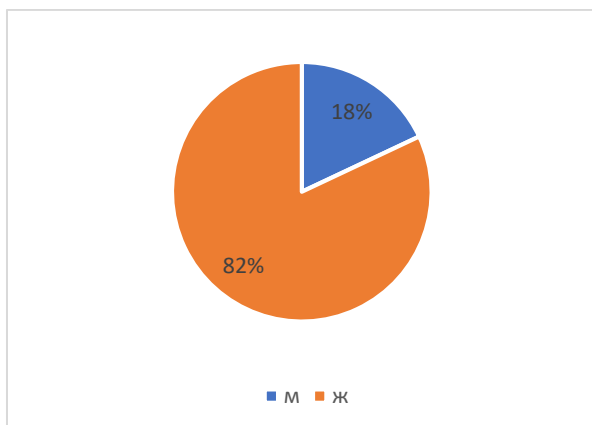
Структура корисника према полу у погледу смештајних капацитета, у %, на дан 31.10.2019. године.

## 5.3. Полна структура кадра

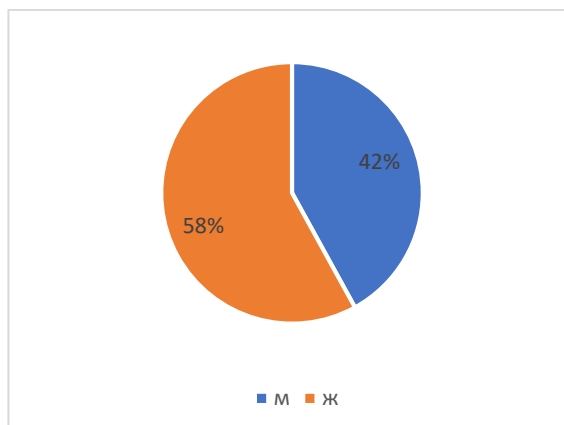
У кадровској структури у геронтолошким центрима и домовима за старе и домовима за смештај особа са инвалидитетом видимо да је у овим установама запослено 18% мушкараца а 82% жена. Ово је сасвим очекивани податак јер највећи број запослених у овим установама чине технички радници и сарадници (неговатељице, спремачице...).



што су „типично женска занимања“. Занимљиво је да приметимо да нека од ових занимања, односно њихови називи као да припадају искључиво женском роду.



Полна структура кадра, укупно



Полна структура руководећег кадра

У овој анализи нам је било интересантно да видимо каква је структура према полу на управљачким позицијама у овим установама, управо имајући у виду статистичке показатеље који говоре да је највише жена запослено у сектору услуга, док је међу руководиоцима, функционерима и доносиоцима одлука и даље знатно већи број мушкараца<sup>2</sup>. Добијена структура руководећег кадра говори да је учешће мушкараца у руководећим структурама установа много веће него за све друге позиције у овим установама (42% руководилаца су мушкарци).

#### **5.4. Стручно усавршавање запослених на теме родне равноправности, дискриминације, репродуктивног здравља и сл.**

Добијени подаци из упитника о стручном усавршавању запослених на тему родне равноправности, дискриминације, репродуктивног здравља доста су неповољни. Од укупно 22 установе које су одговориле на упитник, **11 установа је одговорило да у претходне три године њихови запослени нису учествовали на стручном усавршавању на наведене теме.**

Известан број установа потврдно је одговорио на питање, међутим из назива наведених обука видимо да су то обуке које су намењене развоју општих знања и компетенција или неких специфичних знања али која нису директно у вези са темом родне равноправности и недискриминације. У заиста малом броју установа навођене су обуке које судећи по њиховим називима адресирају управо ове теме. Примери таквих обука су:

- „Сексуалност особа са инвалидитетом у установама социјалне заштите“,
- “Рад са вишеструко дискриминисаним групама жена-основне смернице за подршку лезбејака које се налазе у ситуацијама насиља и дискриминације”,
- „Насиље над старијим особама, специфичности, препознавања и стратегија превенције“,

<sup>2</sup> Годишњи извештај Покрајински заштитник грађана-омбудсман за 2018. годину

- „Препознавање и уважавање различитости – културно компетентна пракса у социјалној заштити“,
- „Обезбеђивање права корисника у установама социјалне заштите“,
- „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама у Војводини“.

### **5.5. Интегрисаност питања родне осетљивости у области партиципације корисника у раду установа**

Питање на који начин је родна перспектива интегрисана у област партиципације корисника у доношење одлука у установи, посматрали смо кроз учешће мушкараца и жена у различитим управљачким телима која се формирају у установи а укључују учешће корисника на смештају у тим установама.

Кроз упитник смо добили податке да су партиципаторна тела корисника најчешће: домска заједница, савети корисника, различите комисије (нпр. комисија за израду јеловника, за библиотеку, екологију и хигијену, међуљудске односе) и учешће корисника у управним одборима установа. Међу одговорима су се нашли и јединствени примери оваквих тела као што су: терапијска заједница и редакција домског часописа, комисија за културно забавне активности и комисија за екологију и хигијену.

За потребе ове анализе груписали смо ова корисничка партиципаторна тела и анализирали учешће оба пола.

Структура управних одбора - интересантан податак који је добијен, да **од 9 одговора који су добијени о учешћу корисника у управним одборима установа - у само 2 случаја у питању је корисница, у преосталих 7, члан управног одбора установе је корисник – мушкарац.** Можемо на основу овог податка да закључимо да се слика о учешћу жена на руководићим позицијама у друштву уопште, пресликава и у партиципацији корисника у доношењу одлука од значаја за живот у установи и да потврђује присуство стереотипа и предрасуда о питањима родних улога? При томе, треба да имамо у виду, да је у структури укупног броја корисника на смештају већи удео жена него мушкараца и да су самим тим шансе за њихово учешће веће.

Структура комисија за израду јеловника – од 16 одговора који су добијени о структури комисија за израду јеловника добили смо податак да је **учешће оба пола у овим комисијама подједнак односно приближан структури по полу корисника на смештају.** Учешће мушкараца у односу на жене у комисијама за израду јеловника је 44% (у структури укупног броја корисника на смештају у овим установама учешће мушкараца је 42%).

Анализом одговора у којима су установе образлагале начине на које се врши одабир корисника, и да ли се води рачуна о заступљености мушкараца и жена у овим телима, стичемо утисак да се **у мање од половине одговора наводи да се води рачуна о подједнаком учешћу корисника оба пола.** Сви одговори указују на то, да начин одабира представника корисника у овим телима подразумева ангажовање корисника кроз предлагање чланова и гласање („демократско гласање“), а као основни критеријум одабира корисника истиче се степен психофизичке очуваности и мотивисаности за лично ангажовање. Конкретни критеријуми нису дефинисани ни у једној од установа али начелно се углавном односе на добро здравствено стање и заинтересованост корисника за партиципирањем, способности, афинитете, жеље,

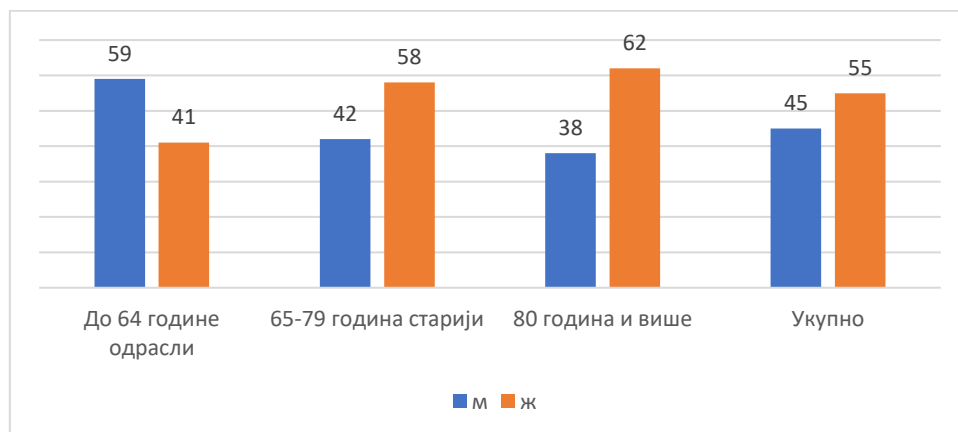
могућности. Стручни радници подстичу и сугеришу да се приликом одабира обрати пажња на полну структуру корисничких партиципаторних тела. У појединим установама је ово и експлицитније истакнуто, на пример да се води рачуна о структури корисника и односу броја мушкараца и жена и да се приликом изгласавања кандидата води рачуна о томе да су у гласању мушки кандидати у неравноправном положају јер је на смештају већи број жена. „...у тело се бира онај/а који/а је добио/ла највише гласова осталих корисника. Приликом предлога води се рачуна о полној заступљености, посебно што је жена више на смештају у Установи“.

Међутим, било је одговора у којима се наводи да се „О подједнакој заступљености мушкараца и жена до сада није водило рачуна утолико пре што је заинтересованост самих корисника мала за било какву врсту ангажовања“, „Обзиром на категорију корисника и очуваност као и на постигнуту мотивацију за активност, најчешће се жене ангажују на таква места, а мушкарци у мањем броју, пошто су они захтевнији у погледу награђивања или због проналажења разлога зашто не могу прихатити такву врсту обавезе“, „ Није вршена ни позитивна ни негативна дискриминација, већ се томе није придавао значај“, „Као критеријум се узима то колико могу да допринесу датој активности, а не њихова родна припадност“.

Ова друга група одговора указује на то да постоји простор да се питању родне осетљивости и њеном разумевању може посветити нешто већа пажња али и разумевању значаја партиципације корисника у општем смислу и подстицању њихове мотивације за укључивањем у доношење одлука у установи.

## 5.6. Структура корисника на листи чекања

На дан 31.10. 2019. на листама чекања за пријем у установе за смештај одраслих и старији је било 651 корисника. **У структури по полу 45% су мушкарци а 55% жене.** Међутим, као и у структури корисника на смештају, тако и у структури особа које су на листи чекања удео жена се увећава са повећањем година старости.



Структура корисника на листи чекања, у %, 31.10.2019.

## 5.7. Структура корисника који су упутили притужбе

У току 2019. године укупно је поднето 142 притужби од стране корисника у вези са задовољством пруженом услугом. Овај број је 2% од укупног броја корисника који су

користили смештај током године. **Није евидентирана разлика међу мушкарцима и женама када су притужбе у питању**, удео притужби и од стране мушких и женских корисника је 2%.

Старост	Пол	
	М	Ж
До 64 године одрасли	14	12
65-79 година старији	27	39
80 година и више	11	39
Укупно	52	90
Удео у односу на укупан број корисника на смештају у току 2019.	2%	2%

Структура корисника који су упутили притужбе током 2019.

#### **5.8. Структура корисника који су се самоиницијативно обратили здравственој служби установе или лекару**

У току 2019. године укупно 1.418 корисника и корисница се обраћало здравственој служби. У питању су корисници који су се самоиницијативно обраћали (наведени број не обухвата број корисника који су обухваћени редовним здравственим прегледима који су организовани од стране установе). На основу добијених одговора закључујемо да **нема значајних разлика у структури корисника по полу гледано према обраћању за здравствене прегледе**. 19% мушкараца и исто толики проценат корисница се обраћао за здравствене прегледе, гледано у односу на укупан број корисника и корисница на смештају током 2019. године.

#### **5.9. Структура корисника који су се обратили стручном раднику установе (социјалном раднику, психологу и др.) за психо-социјалну подршку у превазилажењу потешкоћа током 2019**

У току 2019. године укупно 2.013 корисника и корисница се обраћало стручном раднику установе, од тог броја 742 мушкараца и 1.271 жена. У односу на укупан број корисника и корисница на смештају током 2019. године процентуално изражено, то је 25% мушкараца и 29% жена. **Разлика која се евидентира од 4%** треба да буде подстицај да се у стручном и практичном раду промишља о разлозима који до оваквих разлика евентуално доводе. На даље, било би корисно да се кроз интерне евиденције обраћања за ову врсту услуге у установи сагледају разлози обраћања, ставови корисника према услугама стручних радника, евентуалне препреке и предрасуде корисника и корисница према овим услугама који могу да леже у основи добијених разлика.

#### **5.10. Интегрисаност питања родне осетљивости у креирању садржаја рада са корисницима у установи**

На основу добијених одговора закључујемо да се у установама за смештај корисника радно – окупационе и културно – забавне активности планирају на тај начин да су усклађене се индивидуалним потребама, могућностима и интересовањем корисника,

узимајући у обзир културолошке и социјалне околности корисника. Поштујући ове стандарде стручног рада можемо закључити да **се родна перспектива у креирању и осмишљавању садржаја уважава кроз индивидуални приступ**. У свим установама постоје устаљене и већ традиционално присутне радно окупационе, културно забавне, спортске и друге активности. Из постојећег садржаја услуга корисници имају могућност да се у складу са својим интересовањима у активности укључе. У добијеним одговорима истиче се да постоји разлика у интересовањима за активности између корисника мушког и женског пола и да се жене чешће опредељују за активности креативних радионица а мушкарци за на пример спортске активности, рад на економији и сл. Оно што се намеће као питање, је да ли постоји довољна заступљеност активности које би „по традиционалном схватању родних улога“ одговарале корисницима оба пола, што смо и настојали да утврдимо кроз анализу добијених одговора. У оквиру културно забавних активности у установама организују се догађаји и манифестације обележавања значајних датума и верских празника, изложбе, излети, приредбе и представе и форме међугенерациске сарадње и дружења са децом из вртића и школа.

Анализирали смо добијене податке о врсти радно окупационих активности које су у понуди корисницима у установа за смештај и у даљем тексту дајемо преглед према према њиховој заступљености:

- креативне радионице/секције (израда предмета од папира, дрвета, декупаж)
- секције за израду ручних радова (штрикање, хеклање, кројачка радионица)
- радионице помоћи у домаћинству, одржавању хигијене простора и помоћ у кухињи)
- драмске/литерарне и хорске секције
- друштвене игре
- цртање и сликање
- ратарско - вртларске секције
- помоћ у магацину, портирима и домарима, спортске секција
- грнчарска секција
- фолклор
- информатичка секција
- столарска радионица

Може се видети да су најзаступљеније активности попут креативних радионица и израде ручних радова док су активности као што су спортске, грнчарска секција, фолклор, информатичка секција и столарска (које би по свом садржају више одговарале интересовању мушких корисника) много мање заступљене. Да ли је оваква структура активности у установама резултат већег броја корисника женског пола па је и садржај активности у већој мери њима прилагођен или је оваква структура радно окупационих активности показатељ да је потребно више пажње усмерити на осмишљавање разноврснијих и нових (иновативних) садржаја који би одговарали на потребе и мушкараца и жена?

*„Води се рачуна о њиховим потребама и жељама. Корисници индивидуално одређују у којим ће се облицима културних активности укључити. Мушкарци су заинтересовани за спорт, квизове и такмичења, а жене за музику, поезију и читање књига“.*

*„Организујемо активности које одговарају свим корисницима. У разговору са корисницима установимо њихове жеље и на основу тога планирамо активности.“*

*Корисници мушког пола су више заинтересовани и активнији у спортским секцијама, а кориснице женског пола више у активностима које су везане за уметност”.*

За потребу да се размишља о другачијим и новим иновативним садржајима налазимо аргумент у резултатима испитивања потреба корисника које су установе реализовале и у којима се управо указује на интересовања за садржаје као што су информатика, учење страних језика, другачије спортске активности – пикадо, бацање плочице, јутарња гимнастика и сл.

#### **5.11. Испитивање потреба корисника за новим и/или другачијим активностима**

На основу одговора установа о начину на који се испитују потребе корисника за новим и/или другачијим активностима и на основу садржаја одговора може се закључити да се испитивање потреба спроводи у свим установама спроводи минимално једном годишње путем анкета и кроз непосредан индивидуални разговор са корисницима. Поред иновативних садржаја које корисници исказују у испитивању потреба, нарочиту пажњу је потребно усмерити на потребе корисника за „нормализацијом” живота у установи, као што је на пример радно ангажовање на различитим пословима, више излазака из установе, више интеракције са корисницима других установа, обогаћивање понуде у установи, на пример отварање апотека, пиљарница, посластичарница. Наводимо неколико одговора који илуструју претходно речено: *„...корисници углавном наводе да би радо радили послове неговатеља, бербера, куvara, у пошти, на портирници и слично. Већина корисника се изјаснила да желе да више времена проводе ван установе, у селу”; ...„интеракција са корисницама и корисницима из других установа и организација излета, екскурзија ван територије наше заједнице”;*

#### **5.12. На који начин установе сагледавају да питања родне равноправности у организовању услуге домског смештаја могу да унапреде квалитет живота корисника на смештају?**

На основу добијених одговора у упитнику може се закључити да установе увиђају значај питања родне равноправности. Такође, настоје да ово питање интегришу кроз индивидуални приступ корисницима и поштовање стандарда стручног рада који подразумева поштовање културолошке и личне посебности корисника, географско и национално порекло, матерњи језик, верско опредељење, узраст, род, сексулану оријентацију и друго. Такође се из одговора стиче утисак да се родна перспектива уважава и прожима кроз уважавање права корисника да партиципирају у доношењу одлука, у неговању и подстицању толеранције на сваку врсту различитости. У једној од установа наведен је пример да су кориснице установа биле укључене на обуку „Спречавање насиља над женама у резиденцијалним установама”, што представља пример добре праксе оснаживања жена на смештају установама.

## 6.0. ПРЕПОРУКЕ

Ова анализа имала је за циљ да се утврди актуелно стање у погледу родне осетљивости услуге домског смештаја у установама за смештај одраслих и старијих на територији АПВ у јавном сектору и дају препоруке за унапређење квалитета услуге у погледу питања родне осетљивости.

- Структура корисника на смештају установама за одрасле и старије у АП Војводини одсликава структуру становништва по полу у покрајини - од укупно 5.825 корисника на смештају у 2019. години 58% чиниле су жене а 42% мушкарци.
- Податак о полној структури корисника на смештају, установе треба да узимају у обзир приликом планирања начина на који ће бити организоване програмске активности у оквиру услуге. Значи да је потребно планирати све ресурсе установе према различитим потребама и жена и мушкараца. Навешћемо један пример: у организацији групе активности усмерених ка задовољавању основних животних потреба и осигурању безбедног и пријатног окружења – обезбеђивање прикладне декорације која одражава индивидуалне укусе и жеље корисника, неопходно је да се уважавају родне разлике.
- Са аспекта практичног рада и планирања родно сензитивне услуге домског смештаја, потребно је креирати садржаје за кориснике уз осетљивост на карактеристике образовне структуре.
- Потребно је организовати учешће стручних радника и сарадника у установама за смештај одраслих и старијих на едукацијама, семинарима и другим формама стручног усавршавања на теме родне равноправности, спречавања дискриминације, репродуктивног здравља корисника итд.
- Веома је значајно организовати различите облике информисања корисника на релевантне теме у циљу стварања и неговања климе у установи која подстиче толеранцију и уважавање различитости.
- У формирању управљачких и партиципаторних тела у установама (домска заједница, савети, комисије...) потребно је да установе обрате пажњу на њихову структуру односно да обезбеде равномерну заступљеност мушкараца и жена.
- Потребно је да установе посвете дужну пажњу осмишљавању другачијих, иновативних садржаја радно окупационих и културно забавних и спортских активности пратећи потребе и интересовања корисника различитог пола, образовања, културолошког миљеа, верског опредељења, језика и др.
- Из одговора установа о резултатима испитивања потреба корисника на смештају, стиче се утисак да је важно разматрати на које начине установа може да допринесе задовољењу потреба за условима живота у установи који у што већој мери подсећају на живот у ванинституционалном окружењу.

Извештај сачиниле:

Саветнице за истраживачке послове

Александра Раичевић

Марина Вукотић